

Raffaele Casimiri

(1880-1943)

Prigodom stogodišnjice rođenja

U cvjetnoj Umbriji (Italija), u Gualdu Tadinu, 3. rujna 1880. godine rodio se talijanski muzikolog, dirigent i skladatelj Raffaele Casimiri. Sretna okolnost! Iste godine 1880., istog mjeseca rujna Casimiri se rodio kad je osnovano »Talijansko Udruženje Svete Cecilije«. Ubrajaju ga među najveće pobornike cecilijanskih ideja o obnovi liturgijske glazbe; od mladih je godina neustrašivi aktivist i borac cecilijanskog pokreta. Čitavog života mu je svijetlio uzvišeni ideal: liturgija i glazba. Neumorni cecilijanac uvijek se borio i svuda bio prisutan svojim bistrim govorima te često žestokim ali uvjerljivim polemičkim napisima: katkad duhovitim, katkad oštrim, ali uvijek snažnim i odlučnim te umjetničkim i znanstvenim radom. Obnovu liturgijske glazbe predvodili su velikani talijanske glazbene umjetnosti i znanosti: Amelli, De Santi, Ferretti, Perosi... na čelu sa svetim Pijom X., autorom motuproprija »Tra le sollecitudini«, kodeksa liturgijske glazbe.

Prve početke iz glazbe dao je Casimiru L. Bottazzo, dirigent katedrale u Padovi. Kod njega je stanovao i učio harmoniju, kontrapunkt, fugu i kompoziciju. Tu se upoznao s biskupom iz Mantove J. Sartom (kasnije Pijo X.), koji mu je preporučio da uči glazbu, posebno crkvenu. Studij glazbe je nastavio i usavršio u Rimu kod De Santija i Amellija. Pisao je skladbe liturgijskog, duhovnog i profanog sadržaja: oratoriji *S. Pancrazio* i *S. Stefano*; madrigale i scherze za mješoviti zbor; mise, litanije, motete, ofertorije...; kantate. U skladbama se uz suvremeni glazbeni izričaj osjeća utjecaj renesansne polifonije i cecilijanskog pokreta. Skladbe je objelodanjivao u Italiji (»Sacri Conventus«), u inozemstvu, a ostalo ih je i u rukopisu.

1899. godine dolazi u Noceru Umbru, gdje je učio bogoslovlju i glazbu. Zatim vodi liturgijsko pjevanje u Calvi, Teanu i Capui. S dvadeset i pet godina (1905.) preuzima službu dirigenta u metropolitanskoj bazilici u Perugi i predaje gregorijansko pjevanje u sjemeništu. Godine 1909. po želji Pija X. polazi u Vercelle — teška je srca napustio Perugiju — da bi i tamo, u sjemeništu i katedrali, procvala obnovljena liturgijska glazba. U Vercellima je osnovao pjevački zbor »Cappella Eusebiana« sa sto trideset pjevača. Uglavnom su izvodili djela renesansnih polifoničara i češće se natjecali s boljim pjevačkim zborovima sjeverne Italije.

Godine 1911., na prijedlog p. De Santija a uz pristanak Pija X. uprava bazilike Svetog Ivana Lateranskog imenovala ga je dirigentom u svojoj bazilici. Mladenačkim zanosom, poduzetnim duhom ozbiljno se prihvatio posla. Odmah se dao na odgoj »dječaka pjevača« (pueri cantores). Poučavao ih je, zadivljujućom lakoćom, i iscrpljujućom strpljivošću, teoriju glazbe, solfeggio, impostaciju glasa i interpretaciju. Bijelo-srebrni glasovi, »nepatvoreni miomiris anđeoskog proljeća«, kako ih je Casimiri znao nazivati, svojim lijepim glasićima i dobrim pjevanjem privukli su pozornost ozbiljne glazbene publike. Uz dužnost dirigenta predavao je gregorijansko pjevanje u rimskom sjemeništu.

U travnju 1919. osnovao je pjevački zbor »Società Polifonica Romana«, sastavljen od vrsnih rimskih pjevača i »dječaka pjevača«. Zbor je brojio 60 članova. Smatraju da je to bio najbolji rimski zbor i da je najidealnije tumačio polifoniju. Svrha im bila širiti i izvoditi liturgijsku i profanu vokalnu polifoniju raznih škola XV. i XVI. stoljeća po najnovijim povijesnim, estetskim, kritičkim i znanstvenim dostignućima. U jesen 1919. godine zbor »Società Polifonica Romana« polazi na koncertnu turneju po Americi (SAD) i Kanadi.

Raffaele Casimiri

Nastupili su u 48 velikih gradova. Amerikanci i Kanađani su ih začuđujuće divno primili. Dnevnicima su s entuzijazmom i nevjerojatnom objektivnošću istakli homogenost zbora, divne glasove, interpretaciju i umjetničku spremnost maestra, savršeno muziciranje. Koncem 1927. i početkom 1928. opet su bili u SAD i Kanadi te ponovno pobrali lovorike. Predsjednik SAD Alvin Coolidge priredio im je srdačno primanje i dugo se s njima zadržao u razgovoru. Koncertirali su u svim većim glazbenim središtima Evrope: Engleskoj, Francuskoj, Švicarskoj, Austriji, Čehoslovačkoj, Mađarskoj... Svuda su doživjeli aplauze i visoka priznanja najbiranijih glazbenih krugova. Na repertoaru koncerta bila su djela vokalnih polifoničara rimske, mletačke i španjolske škole, a posebno Palestrina. Za četiristotu godišnjicu rođenja velikog Palestrine rimskim glazbenim krugovima predstavili su se s četiri koncerta djela velikog Maestra u koncertnoj dvorani Augusteuma i u auli Akademije Svete Cecilije.

Ljubav prema renesansnoj glazbi probudila je u njemu žedu da se dade na istraživanje i proučavanje bogatih ali još neistraženih glazbenih arhiva po crkvama i katedralama, a posebno arhiv lateranske bazilike. »Casimiri se s problemom suočio u potpunosti, kaže Dagnino, posvetio se paleografskom i filološkom istraživanju tekstova, ispitivao teoretičare, kritički i estetski proučavao autore...«

Na međunarodnom kongresu »Povijesnih znanosti« u Rimu u travnju 1903. godine pronio se glas da je jedini autograf Palestrininih djela nestao iz lateranskog arhiva. Talijansko ministarstvo vanjskih poslova upozorilo je sva svoja diplomatska predstavništva u svijetu da bi se ova dragocjena starina pronašla. Kad je mladi i poletni Casimiri ušao u Lateran, svojim pronicavim kliničkim

okom, visokom paleografskom naobrazbom, pomnivo je ispitivao svaki listić-fragment u glazbenom arhivu. Nakon što je sve pregledao i radio-skopskom analizom proučio, godine 1919. u Vatikanskoj tipografiji objelodanio je *Codice 59*, to jest Palestrinin autograf za koji su držali da je izgubljen ili ukraden. Ta se senzacionalna vijest brzo proširila i sva ju je svjetska štampa Evrope i Amerike zabilježila, a Casimiriju je tim još više porastao ugled u muzikološkom svijetu.

Potaknut ovim uspjehom još više je nastavio traganjem po prašnim arhivima za skladateljima, skladbama i drugim teoretsko glazbenim djelima. Prepisivao ih je, sređivao i za tisak spremio. Izdao je nekoliko zbirki renesansne polifonije u kojima je obradio i način kako se moraju interpretirati prema načelima starih, za njihovo doba suvremenih teoretičara (*Antologia Polyphonica auctorum saeculi XVI*, 1. 1924; II. 1934; *Societatis Polyphonicae Romanae Repertorium*, 6 sv., 1921.—24.); *Monumenta Polyphoniae Italicae*, 4 sv., 1929.—41. s Dagninom). U muzikološkom časopisu *Note d'Archivio* — koji je sam osnovao i izdavao — objelodanio je dragocjene bisere iz glazbene prošlosti što ih je iskopao po raznim arhivima. Mnoga do tada ustaljena mišljenja na temelju otkrivenih rukopisa uspio je ispraviti i dokazati kako se imaju pravilno shvatiti i tumačiti. Tu su objavljeni i neki podaci iz naše glazbene baštine. Nacionalni Institut za povijest glazbe povjerio mu je da u 36 svezaka pripremi izdanje Palestrininih *Opera omnia*. Za života — do 1943. godine — objelodanio je 15 svezaka, šesnaesti je bio u tisku, a 17. i 18. je pripremio za tisak. *Opera omnia* su izazvala živu kritiku koju je on — u stilu neospornog vještaka u polemici — prihvatio, te pravim i snažnim dokazima dokazao pravilnost svoje revizije, verzije i izdanja. Uvijek je tražio istinu i kad ju je pronašao znao ju je braniti.

P. De Santi ga je 1912. pozvao na »Visoku školu za crkvenu glazbu« (sada »Papinski institut za crkvenu glazbu«) u Rimu, za profesora kompozicije, polifonije i glazbene paleografije. Kod đaka je tražio ozbiljnost i kontinuitet rada. Volio je pojedinačno raditi s đacima: »učimo zajedno« (»studiamo insieme«), znao je reći. Studente je vodio logično, racionalno i uspješno. Odgojio je lijep broj crkvenih glazbenika koji djeluju po svim kontinentima.

Nezaboravna su njegova »javna predavanja« (corsi publici) iz polifonije. U velikoj auli Instituta za crkvenu glazbu svakog četvrtka tumačio je živo i zanimljivo klasičnu vokalnu polifoniju i njezinu interpretaciju studentima rimskih kolegija.

C. Cancellotti o Casimiriju svećeniku piše: »Ljubav za glazbu, svete bitke za najčišće ideale, veliki uspjesi... nikada nisu don Rafaela udaljili od ideala svećenika Božjeg i Crkve. U njemu je uvijek bio bistar »Sensus Ecclesiae«.

Andelko MILANOVIĆ

PRIRUČNIK ZA GLAZBENI ODGOJ
u redovničkim novicijatima

Cijena 130 din

Narudžba: HKD. Sv. Ćirila i Metoda
Trg kralja Tomislava 21, 41 000 Zagreb
(i u Ćirilometodskim knjižarama) ili
INSTITUT ZA CRKVENU GLAZBU
Kaptol 29, 41 000 Zagreb

Talijansko cecilijansko društvo sto godina u službi Crkve

Uz stotu obljetnicu cecilijanskog gibanja u Italiji i XXIV. kongresa Cecilijanskog društva Sante Zaccaria se sumarno osvrće u *Osservatore romano* na povijest toga gibanja u članku pod naslovom *Novo poglavlje u povijesti liturgijske glazbe*. Evo i s naše strane uz taj jubilej nekoliko podataka.

Talijansko društvo za crkvenu glazbu »Sveta Cecilija« (*L'Associazione Italiana Santa Cecilia per la musica sacra* — AISC) osnovano je prije sto godina u Milanu 4. rujna 1880. Čitamo o tome vijest u reviji onoga vremena *Musica sacra*. Društvo je formalno osnovano toga dana na blagdan sv. Grgura Velikoga, prvog reformatora crkvene glazbe, s ciljem obnove crkvene glazbe »svete glazbe« u Italiji. Poneseni entuzijazmom prvog osnivačkog kongresa slijedio je slijedeće godine 1881. drugi kongres također u Milanu. Sam entuzijizam nije dovoljan ako uz ostalo nedostaje solidan organizacioni temelj, zato je 1885. predstojnik društva don Guerrino Amelli, na vigiliju svoga odlaska u Montecassino gdje je postao benediktinac uzevši ime don Ambrogio, podnio ostavku a društvo je službeno raspušteno.

Cecilijanski pokret (movimento ceciliano) ustvari je nastavio djelovati pod nazivom Stalni komitet za crkvenu glazbu (*Comitato permanente per la musica sacra*) kojemu je predsjedao Mo. Giuseppe Gallignani. Bili su organizirani sastanci; tako u Soave 1889. što se može uzeti kao treći kongres. Četvrti je održan u Milanu 1891. a peti u Parmi 1894. Nažalost, slijedeće godine raspušten je i taj *Comitato permanente*. Iako bez organiziranih struktura ipak se je nastavilo reno raditi na polju glazbeno-liturgijskom tako da se je 1897. mogao održati u Milanu šesti kongres za vrijeme kojega je don Lorenzo Perosi, mladi direktor Cappella Marciana (katedralni zbor sv. Marka) u Veneciji, izveo svoju Trilogia sacra: *La Passione di Cristo secondo S. Marco* (Muka Kristova po sv. Marku).

1903. izabran je za papu sv. Pijo X. Još kao nadbiskup i mletački patrijarha »podgrijavao« je cecilijanski pokret a kao papa on ga je, mogli bismo reći promulgirao svojim poznatim Motu proprijem *Tra le sollecitudini* (Među brigama). Nakon 20 godina cecilijansko društvo se je, dakle, ponovno službeno rekonstituiralo 1905. za sedmog kongresa u Torinu, kad je don Ambrogio Amelli jednoglasno izabran za predsjednika. Slijede etape nacionalnih kongresa: osmi u Milanu 1906., deveti u Pisi gdje je za predsjednika izabran isusovac p. Angelo De Santi, deseti u Rimu 1912. i jedanaesti u Torinu 1913.

Nakon pauze za prvog svjetskog rata AISC (*Associazione...*) je nastavila aktivnošću s dvanaestim kongresom 1920. u Torinu, trinaesti u Vicenzi 1923. — tu je izabran novi predsjednik biskup Ferinando Rodolfi i tajnik Mons. Ernesto Dalla Libera, četrnaesti u Rimu 1928. s predsjednikom Mons. Carlo Respighi i petnaesti u Firenzi 1934.

Nakon žalosne pauze za drugog svjetskog rata nastavilo se je s organiziranim radom tako da je 1954. održan u Rimu šesnaesti kongres na kojemu je za predsjednika izabran biskup Ilario Alcini, te sedamnaesti u Pisi 1959.

Neposredno prije i za trajanja Koncila AISC je prošla kroz period teške nutarnje krize koju su pro-